

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80
Uredništvo i uprava
za Sloveniju i v slovenski del
Julijanske Kraljine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

SKUPLJAJMO NARODNO BLAGO
IZ ISTRE! ONO NAJRJEĆITIJE
GOVORI, DA JE ONO ZEMLJA
NASA, DA JE ONO KRV NASA!

KAO U DOBA VELIKE SEOBE NARODA

Milijune ljudi dignut će se s njihove djedovine i preseliti u druge krajove — Zbivanja o kojima će pisati historija još stoljeća i stoljeća. — Razvoj dogadjaja u ogledalu novinskih vijesti.

NJEMAČKI CILJEVI

«Hrvatske novine», glasilo građišćanskih Hrvata koje izlaze u Beču, donose pod tim naslovom ovo: U svom historijskom govoru, održanom u Reichstagu u petak 6. listopada vodio je njemačkoga naroda, Adolf Hitler, kao najvažniju zadaću Njemačke naveo: novo uređenje etnografskih odnosa, te jest preseganje narodnih manjina tako da granice među pojediniim državama budu točnije nego li su danas.

O ovom smislu ovo nije jedan problem, koji je ograničen na jedan prostor, nego jedna zadaća, koja seže mnogo dalje. Cijeli istok i jugoistok Evrope jedinstven je dijelom ispunjen »stresćem« njemačke narodnosti, koje se ne mogu održati. Baš su one jedan od razloga neprestalih međunarodnih nesuglasica. U doba prve narodnosti i rasne mjesiće utopljen je mislio, da bi se ove prapadnike jednoga punovrijednoga naroda moglo ashmirati.

Zato spada u zadaću dalekovidnog uređenja evropskoga života, izvršiti ovdje preseljenja, da se na taj način bar jedan dio uzroka evropskih konfliktova odsurani. Njemačka i Unija sovjetskih republika sporazumile su se, da će se ovdje podupirati.

PRESELJENJE NJEMACA IZ ESTONSKE I LETONSKE

«Hrvatske novine» piše:

Prema Führerovom programu, a u interesu jednog daleko unaprijed gledajućeg uređenja Evrope počela su prva dogovaranja s Estonском i Letonskom radi preseljenja njemačkih manjina da bi se došlo do praktičnog rezultata. Reich će odmah pristupiti djelu da desetke tisuća Njemačaca naseli opet u Reichu, u ponovno osvojenim pokrajinama, gdje su oni i prije kroz stoljeća vršili kulturno djelo. Time je ujedno posvjeđeno da Njemačka ne kani svoje narodne grupe u drugim državama iskoristiti za svoje imperialističke ciljeve, naime kao predstare napadaju, kako to neprijatelji Njemačke tvrde. Natrag u Reich dosegli Njemači naseliti će onaj prostor, s kojeg su se pred poljskim terorom u zadnjih 20 godina Njemići morali odseliti, pa će zaposjednutoj zemlji ponovno dati čistu njemački karakter.

ŠESNAEST HILJADA NJEMACA OSTAVLJA LETONSKU

Novosti javljaju iz Rige: U luku Liepaja (Libau) kao i u ostale letonske luke stiglo je 14 njemačkih brodova koji će evakuirati oko 16.000 Njemačaca. Uskoro se očekuje dolazak i drugih njemačkih brodova.

Tim brodovima povest će se jedan dio njemačke manjine u Letonskoj, dok će ostali brodovi tijekom dvije ili tri sedmice izvršiti repatrijaciju cijelogunog njemačkog stanovništva Letonske, koje broji oko 60.000 ljudi.

PRVA HILJADA NJEMACKIH OPTA- NATA OTPLOVILA IZ ESTONIJE

Novosti javljaju iz Talijana: Njemački parobrod »Der Deutsche« koji ima 11.453 rgt. primio je prvu hiljadu Njemačaca, koji se repatriiraju, dok su drugi brodovi spremni da prime ostale Njemece u lukama Taljin, Parnu, Kuresare na otoku Saaremaa Osel. — Svi estonki Njemići koji žele postati nje-

mački gradjani moraju se repatriirati do marta 1940 godine.

ISELJIVANJE NJEMACA IZ BALTIKA

Scoba se vrši najbržim tempom

Agenzija Avala javlja iz Londona: Doprinosi »Timesa« iz Rigejavlja, da su vlade Estonke i Letonske odbile prijedlog Njemačke da se repatriiranje Njemačaca produži do 30. III. 1940. godine. Njemići iz Estonke i Letonske upućuju se u »Gdingenu« kako Njemačci zovu sada Gdingu. Međutim repatriiranju Njemačaca nalazi se i admiralin Salza, bivši glavni zapovjednik estonske mornarice. Isto tako vele obavejštenje neslužbenog izvora, da je za Njemačku optira i admiralin grof Kaiserling, koji je ranije bio glavni zapovjednik letonske mornarice, i koji je kao ruski pomorski oficir sudjelovao u ratu protiv Japana 1905. godine. Dopisnik daleže veli da je repatriiranje Njemačaca izvjesne potiske kod braćnih drugova u međusobnim brakovima, koji sada traže razvod pri čemu je slijito potrebno da se donesu sudske odluke o pitanju djece.

NJEMCI IZ JUŽNOG TIROLA SELE U REICH

Osječki »Hrvatski list« javlja iz Rima: Prefekt u Bolzanu javlja, da su završene sve pripreme za odlazak njemačkog stanovništva iz talijanskog južnog Tirola u Njemačku na temelju talijansko-njemačkog sporazuma.

NENADANI HIMMLEROV DOLAZAK U ITALIJU

Obzor, javlja iz Rima: Šef Gestapo-a Himmler stigao je jučer u Milano, a zatim se uputo na jezero Como, gdje će slijedeća dva dana imati razgovore s talijanskim oblastima. Hinshlera prati na ovom putu redarstvo iz Bolzana i Rijeke. Misli se, da je njegov put u vezi s preseljenjem Njemačaca iz Južnog Tirola.

SEOBA NJEMACA IZ BALKANSKIH DRŽAVA

Novosti, javljuju: Budimpeštaški dopisnik »Basler Nachrichten« javlja da su prema vijestima iz Bukurešta Njemići izrazili velik plan o preseljenju Njemačaca iz jugoistočnih zemalja. Ovo preseljenje bi imalo obuhvatiti njemačke manjine u Rumunjskoj, Jugoslaviji i Mađarskoj, a bilo bi provedeno na sličan način, kako je provedeno preseljenje Njemačaca iz južnog Tirola. U Bukureštu tvrde da njemačka vlasta one Njemece, koja želi uz državnu pomoć preseliti iz jugoistočnih evropskih država, namjerava naseliti na području češkog protektorata i u osvojenom zapanđnom području Poljske. Prema ovim informacijama njemačka vlast bi za Njemece, koji žele naseliti se u češkom-moravskom protektoratu, pripravila potreban prostor time što će stanoviti broj čeških i moravskih seljaka i radnika poslati u Rusiju. Navodno je sovjetska vlast povjerljivim putem saopćila u Berlinu, da bi bila pripravna primiti stanoviti broj čeških i moravskih seljenskena.

Obzor, pak javlja iz Berlina: »United Press« saznaće da se vode tajni pregovori o iseljenju njemačkih manjina iz jugoistočnih država. Navodno je

s njemačke strane predloženo da se iseli iz Rumunjske 750.000 Njemačaca, iz Jugoslavije 600.000 i 480.000 iz Mađarske. S i ti Njemići bi u naseljeni u istočnim dijelovima Njemačke.

»Večer« u jednom brzojavu iz Berlinu piše: Njemačka želi u najskorije vrijeme vratiti u Njemačku i sve Njemece koji žive u državama Podunavlja i Balkana Računa se, da će se vratiti u Njemačku oko 2 milijuna Njemačaca. S time veži u informiranim krugovima vjeruju, da će Njemačka uskoro zaključiti sporazum sa sponutnim državama, sporazum sličan onome, koji je Italija u tom pitanju zaključila s Njemačkom,

DEMANTI NJEMACKOG KONZULATA U ZAGREBU

Novosti od 14. X. donose ovali ispravak njemačkog konzulata: U broju 281 od 11. o. m. nalazi se na strani 4 bilješka pod naslovom »Scoba Njemačaca iz balkanskih država«. Tu se medju inim veli, da će prema vijestima iz Bokurešta njemačka vlast naseliti Njemece stranog državljanstva iz zemalja jugoistočne Evrope na području Protektorata Čehska i Moravska, te da će pripraviti za njih potreban prostor tlim. Što će stanoviti broj čeških seljaka i radnika poslati u Rusiju.

Ujedno se saopćuje, da je ova vijest slobodno izmišljena. Cijenjen je poslov umoljava iz spravku. — Njemački generalni konzul Dr. Freundt.

RUSIJA I PRESELJENJE NJEMACKIH MANJINA

Obzor, javlja: Izvještaj moskovskog dopisnika kopenhaškog lista »Politik« tvrdi, da je dopisnik potakao moskovski mjerodavne krugove da iznesu svoje stanovište prema pitanju povratka njemačkih manjina iz doline Volge. Ovi su krugovi označili glasine o preseljenju kao fantastične, istaknuvši, da Moskva nikada ne će prepustiti stotinu hiljada vjernih pristaša Sovjetske Unije nezvjesnoj sudbinu. Istodobno se upozorava, da se III Reich ne će optimati za pola milijuna Njemačaca, koji su saturirani boljevičkim idejama, jer bi zaci-jelio razviti komunističku propagandu u Njemačkoj. Repatriiranje Njemačaca iz Estonije i Lotiške, čemu će se priključiti i oni iz Litve, sustavni je dio njemačko-ruskog ugovora.

NE ĆE SELITI SAMO NJEMACKE MANJINE

Jugoslavenski Lloyd, javlja iz Züricha: Kako berlinski dopisnik »Basler Nachrichten« javlja, u neutralnim krovima Berlina izazvao je veliku pažnju predlog kancelara da po njemu shvaćeni mirovni predlog mora biti vezan sa seobom narodnih manjina. Ovaj predlog ne će biti ograničen samo na njemačke manjine, nego bi imao dobiti opću važnost te bi imao biti proveden na istoku, jugu i jugoistoku Evrope. U pogledu jugoistočne Evrope to ne vrijedi samo za južni Tirol, gdje je već u toku temeljito preseljenje. Potanji podaci o tom zahtjevu Njemačke ne mogu se dobiti ni na jednom njemačkom mjerodavnom mjestu. Kaže se tek da se radi o revolucionarnoj ideji kojom bi tek imao biti nabačen jedan veliki problem. Mogućnost da bi time mogli nastati i teritorijalni problemi također se dopušta. Konkretni predlog postoji sa-

mo u pogledu Poljske. U tom pravcu je između Njemačke i Rusije potučeno utaćenje da njemačka narodna manjina koja broji oko 250.000 osoba bude preseljena iz Rusije. Isto tako bi imalo biti preseljeno u Poljsku državu dva pol milijuna Poljaka sa poljskog područja koje je dodijeljeno Rusiji. Putovanje na zapad na istok morat će nastupiti Ukrajincima koji su iši sada naseljeni u njemačkom interesnom području

KOJA JE PRAVA SVRHA VELIKE SEOBE NJEMACKIH MANJINA?

Novosti od 14. X. donose ova interesantna objašnjenja:

Berlin, 13. oktobra. (o). Novlari iz onih država u kojima se nalaze njemačke narodne manjine, obratili su se obzirom na njemačku akciju za preseljenje svih Njemačaca iz ovih država u Njemačku, na mjerodavno mjesto i zatržali objašnjenje, kakav je pravili ove sasvim neочекivane akcije, koja je u samim redovima njemačkih narodnih manjina izazvala veliko iznenadjenje i koja je, bar na prvi pogled, sasvim u suprotnosti sa dosadašnjom njemačkom politikom, koja je polagala načelnu važnost na očuvanje tih narodnih manjina i preko njih provodila svoje ciljeve. Ako je to iseljivanje Njemačaca iz balkanskih država poslije proširenja ruskog utjecaja razumljivo, kakav ima cilj presejanje Njemačaca iz Mađarske, Jugoslavije i Rumunjske, gdje su njemačke manjine uživala sva prava i u posljednjim godinama nije bilo nikakve žalbe, nego su naprotiv, te manjine mogile poslove slobodno da se razvijaju i šire svoj nacionalno-socijalistički svjetovni nazor. To važi osobito u pogledu Jugoslavije, gdje su organi njemačkih manjina ni u čemu ne razlikuju od novina u Reichu. Sa najautoritativnijeg mjestu primili su novlari na ta svoja pitanja slijedeće objašnjenje:

Kancelar Hitler je od početka postavio princip njemačke nacije, to znači, da treba sve što je njemačko, okupiti u njemačkoj državi. Kada je sa svojom dalekovidnom politikom postigao priključenje Austrije, Sudeta, Memela i Danizgaa, te njemačkim pokrajinama u Poljskoj, i preko toga prisvojio i pokrajinu, koje spadaju u njemački životni prostor, iako su u njima nastanjeni Nenijemci, hoće sada ostvariti sasvim jasne etnografske granice. U tu je svrhu voda njemačkog Reicha odlučio da izvede opsežno presejanje njemačkih manjina, da time na jednom strani spriječi njihovu inače neizbjegljivu propast usred tudišnjih elementata, a s druge strane, ta akcija ima za cilj, da osigura trajno posjed presvojenog životnog prostora sa naseljavanjem njemačkog elementa i ostranjenjem tudišnjih življina sa njihovom. Kako je bilo već ponovno objavljeno, njemačka je želja, da time dokaže i svoju miroljubivost, jer će presejanjem njemačkih manjina i jasnim određivanjem etnografskih granica ostaniti svaki uzrok za buduće konflikte, koji bi mogli biti neizbjegljivi. Ako bi se njemačkim manjinama uskrćivala njihova prava, jer nacionalno-socijalistička Njemačka smatra svojom dužnošću, da bdije nad sudbinom svih Njemačaca, bez obzira na to, gdje se oni nalazili. Zato će Njemačka time učiniti i veliku uslugu ideji mira.

SVRSETAK NA 2. STRANI

KAO U DOBA VELIKE SEOBE NARODA

NASTAVAK SA 1. STRANE

Preceljivanje njemačkih manjina iz jugoistočnih država pored toga ima još i posebno značenje na privrednom polju. Istina je, da odnosi Njemačke sa Madžarskom, Jugoslavijom i Rumunjskom u svakom pogledu zadovoljavaju i da Njemačka u tom pogledu nema uzroka za žalbe. Ali ratne prilike imale su za posledicu, da je medusobno izmjenjivanje robe usprkos obostranim nastojanjima stalno u opadanju. Njemačka želi, kako dosada, tako i u budućnosti, ostati kupac agrarnih proizvoda tih država.

Pošto se njezin Izvor zbor ratnih prilika znatno smanjio, to je time pao i priliv deviza, a izvoznici traže od Njemačke, kao i od ostalih država, plaćanje u gotovini, to jest u devizama, pa je Njemačka priudjena da sebi te devize pribavi na drugi način. U tome je baš ono dublje značenje iseljavanja njemačkih manjina iz tih država. Njihova imanja, poduzeća i konta u bankama itd., koje ne mogu pored toga dobiti, predstavljaju će zamjenu za devize, kojima će Njemačka moći da plaća doba-vu iz tih država.

Taj je imetak proglašen na više milijarda maraka i tako će sebi Njemačka za duže vrijeme osigurati opskrbu izveznim namirnicama i strojvinama, jer i ove države nisu kadre da isplate otstevu za taj njemački imetak u gotovini, to jest u devizama, nego će truditi se i na takav način obraćenjavanja. Sto se pak tiče tih njemačkih iseljenceva u budućnosti, njima će daljnji opstanak u svakom pogledu biti osiguran. Ti će iseljenici dobiti od Njemačke potpunu osfetu na taj način, što će dobiti do-djeljena jednaka imanja u području, koja najbolje odgovara njihovom do-sadašnjem načinu života. Seliaci će biti razmješteni većim dijelom u zapadnoj Poljskoj, gdje će i obrijeti u punoj mjeri nači svoj radom. Isto tako ni trgovcima ni fabrikantima ne prijeti nikakva steta, jer će prezentati široko područje, koje je dosada bilo većim dijelom u rukama Židova. Ujedno moraju ti Nijemci biti svijesni da se sve to provodi u najvišem interesu Njemačke i pod vodstvom njemačkog vodje Hitlera, koji dobro zna, što radi.

Zbog toga je njemačka vlast uvjeren-a, da će pripadnici narodnih manjina i u ovim državama bez oklijevanja siljediti njezin poziv. U obzir dolazi 750 hiljada Nijemaca iz Rumunske, 600.000 iz Jugoslavije i 480.000 iz Madžarske. Dosada su oni uvijek puno disciplinirani i sljedili sve upute vodje njemačkog naroda i zato ne može biti nikakove sumnje, da će i sada svi izvršiti svoju nacionalnu dužnost te pridonići tu pri-vremenu žrtvu, koja će im se bogato isplati.

Žitna bitka u Riječkoj pokrajini

Rijeka — Po raznim mjestima riječke pokrajine (u Podgradu, Materiji i dr.) održana su propagandna predavanja o kulturi, žitu, — Pojedinim seljacima, je besplatno podijeljeno sjemenje, a umjetna će im gnjivo biti dojavljeno uz popust od 50 posto. — Takva predavanja održana su u nedjelju 8. listopada i u drugim istarskim mjestima, kao na pr. u Žminju, Labinu, Novigradu (Cittanova), Sv. Petru, Krsanu, Herpeljama i Velom Losinju.

Kažnjavanje trgovaca

Trst — Zbog raznih prestupaka, koji se inače u trgovackom svijetu ne smatraju tako teškim grijehom, u posljednje je vrijeme kažnjeno po Istri i na Rijeci veoma mnogo naših trgovaca. Mnogi su kažnjeni zbog toga što je u njihovom dučanu proradijena kava, drugi jer su kruh nile odgovarao točno određenoj mješavini, treći jer da je cijena pojedinih artikala koje prodaju bila previsoka i tako redom kažnjeni su zatvaranjem pekarne kroz 5 dana; Ivan Kocevar iz Vižinade i Skopac Dominik iz Labina. Zbog kave kažnjena je Vidović Jelen iz Strunjana, zbor cijena Marija Antonac iz Oprtija, Grego Ladonja iz Valture i još mnogo drugih. Isto je tako i na Rijeci zatvoreno kroz nekoliko dana više dučana naših ljudi.

IDRIJSKI RUDNIK PRIVATNA LAST

Pred štirimi mjeseci je prispevala iz Idrije vest, da bo rudnik prevzela privatna družba. Vest je povrzočila u Idriji sami, kakor tudi med idrijcami po svetu, veliko razburjenje, ki smo ga opravljevali ve-likim strahom pred bodočnostjo rudnika. Idrje same. Tudi ostala slovenska javnost ni ostala brezbržna ob teji vesti in slovenski časopisi so prinesli daljše članke o idrijskem rudniku. Samo hibljanski »Slovenec« je bio drugačnega mišenja, bil je celo truds prepričan, da se kaj takega ne bo zgredilo. Tu svoje prepričanje je izrazil tudi u svojih vesteh in v članku, ki ga je priobčen 7. septembra in katerega je prinesla v celioti pod naslovom »Istra«. V tem članku je razbijjal strahove in poln optimizma proročal, da je dobil iz dobro ponjenega vira vest, da bo rudnik ostal državni last. Vse do bo ostao pri starem, le uprava, da bo prešla iz rok ministarstva za javna dela u roke ministarstva za finance. Onevelj je tudi oblastva, ki so si stekla akcijo velike zasluge in izrazili hvaljost idriji u idrijskem rudarju.

Odkrito rečeno, vsi idrijcanci smo bili listu za njegov vest prav iz srca hvalježni in vsem se je odvall težak kamen skrb pred negotovo bodočnostjo rojstnega kraja. Danes moramo žal ugovoriti, da je bilo naše pomirenje le kratko. Pred kratkim smo prejeli vest, da je prevzem privata delnična družba z 2/3 delnic, državu pa jih bo ostala samo 1/3. Pravtvo, od nas napovedana oddaja rudnika se je ureščila, naš strah in naša skrb sta bila torej upravljena.

Da nismo bili osamljeni v svojih črnih pogledih in da prelazim optimizem o vprašanju našega rudnika na bil na mestu, nam dokazuje članek, ki so ga priobčile »Le ultime notizie« dan 23. septembra izpod peresa nekega Karla Tigolla z naslovom: Oblek v Idriji in pod naslovom: Kraji in rudnik eno življenje. V tem članku gleda-pisec, Italjan, prav tako s skrbjo v bodočnost, ko potrjuje vesti, da bo rudnik prevzela privata družba. Pisec moramo priznati veliku stvarnost in objektivnost s katero opisuje svoje utiske o idriji, njenem rudniku in življenju v dolini.

Predvsem ugotavlja pisec, da živi 6000 prebivalcev idrije od idrijskega prometa, ki znači več kot 6 milijonov lit na leta, dočim značajo plade in meze preko 3 milijonov lit na leta. Rudnik je dal po njevem računu od italijske zasebice do danes skoraj 160 milijonov lit dobitka. Srednji letni dohodek zadnjih let znači 8 do 6 milijonov lit. Iz teh številk sklepa, da

je rudnik visoko aktiven, čeprav je ruda v primeru z ono iz rudnika San Salvatore, ki je tudi last države Monte Amata, prvega revna (zato je pa sebro načiščen, opom. — i) in povrzoča (radi svoje čistote) visoko enotno proizvodnjo ceno živega srebra. Klub temu, da stane ste-klenica živega srebra 700.— lit, kolikor znašoči tudi nizki proizvodni stroški, vendar ima podjetje leg letni dobitek.

Po teh gospodarskih ugotovitvah in podatkih, piše pisec dalje, da je razumljivo zanimanje celega mesta za rudniške dogodke in v zadnjem času tudi za vesti, ki so bile tudi uradne potrjene, o združitvi idrijskega rudnika s privatno družbo. Ministrstvo za finance bi po teh vesteh odstopilo rudnik idriji M. A., ki je lastnik državne velikega italijskega rudnika živega srebra. Po skoraj 400 letih državne uprave je rudnik na tem, da bo izgubil to predpravite in prešel v last države, ki je bo, čeprav pod državno kontrolo, privatna delnična družba. Ta izguba ponjen veliko rano idrijskega rudnika. Ta izguba ponjen veliko rano idrijskega predstavstva. Delavci in prebivalci se boje, pravi itaški pisec, da nima prenos rudnika samo socijalni vzrok, temveč važnejše in globlje, ki bodo ogrožajo ne samo tradicijo idrije, temveč tudi njen življenje same.

Skrbivo vprašuje pisec ali bo obdržal rudnik svoje ulogo tudi potem ko bodo iz tehničnih in gospodarskih razlogov skrčili obrat. Ali bo nova družba nadaljevala delo državne uprave? Nepristranski pisec, radij, prav dalje, ki živi od produkcije nehogate rude in primer, ki ga je delo ista družba, ko je opustila reven rudnik v Morenu, bi dal upravljeno sluttu v temeno bodočnosti rudnika, ki daje in bi mnogo dajalo, če bi se strokovno izkoristil in po sodobnih trgovskih vrednostih. Lalko bi daljal 9 do 10.000 steklenic živega srebra na leta, t. j. polno vlogo celokupne proizdelje državne M. A.

Končno se spet povrne na življenje v dolini in pravi, da je z rudnikom povezano življenje 600 rudarjev, skoraj 1000 upokojencev, invalidov, udov in sirot. Manj imuniti na ključ temu globoki in važni so odnosi ostaloga prebivalstva do rudnika. Poleg dohodkov, ki jih prinaša rudnik, ki utegnjeo bili že dvatis let se boli ne-gotovi ne smemo pozabiti tudi na socialne dolnosti, ki jih je velikodusno prevzela država v koristi delavstva, da budi ali je delato v rudniku. Ki bi bilo takšno spremenjeno in nove uprave in v kakšno skodo prebivalstva si lahko predstavljamo.

Pisec je popolnoma zadel v tarčo. Ni-mamo kaj pristavljati. K stvari se bomo še povrnili ob priliki. —

FATTA LA LEGGE, TROVATO L'INGANNO

Trst — »Slova gospode, koji — smisli se — pokazuju prijateljima nov auto strane proveniente, koli im stoli pred ulazom kuču. A kad ih priljeti še vedno gleda-om mu značajno se smiješči odgovaraju: „Fatta la legge, trovato l'inganno, Izdan je zakon a več je pronadeno kako da ga se izlera...“ stako piše jedan od zadnjih brojeva »Popolo d'Italia«.

U čemu je zapravo stvar? Stvar je jednostavna: u Italiji domaći automobile ne dohvatajte benzina. Strani naprotiv dohvatajte na ulazu u državu bonove, koljina nabavljaju benzin po volji. Sad še radi prome-čurni Talijani? Kod kakvog prijatelja u inozemstvu narube da im nabavi auto i uvezu ga u Italiju sa stranom tablicom. Kao takovi imaju sve pogodnosti: slobodnu vožnju i sloboden nakup benzina, pa se mogu voziti po vrati i na izlete po volji. I »Popolo di Trieste« se tudi da i Trstu ima desto takih nediscipliniranih vozača, pa traži za njih oštore kazne. Kako vidimo, nema ni u Italiji odusevljene male patriota, koji bi voljeli tjerati bicikl, nego li se udobno voziti u autu.

Zdrav idrijski rod

Istrija, septembra 1939. Prav gotovo ni nobenega kraja u vsej Sloveniji, nai-maj na rudarskem, da bi se odlikovalo z većim številom starih korenin in z njimi dokazovalo zdravje in trdnost svojih prebivalcev. Tako častno mesto in prvi rekvizit zavzema naš kotel, šteje lepo število 50 nad 80 let starih mož. Med njimi je celo rudarska grča z 93 leti. Klub Šte-vilium bolezni, ki so razsajale tekom stoletij v rudarski dolini, dokazuje to Številium starcev, da je idrijski rod zdrav in mož. Zelo bi se motil kotor bi trdil, da je to dejstvo pripisovati življenu zadnjih dveh desetletij. Vzrok leži predvsem v tem, da je bil dotok zdravstvene roduzme tako močan, da je uničeval vplive težih bolezni in da se je idrijskemu rudariju včasih razmeroma dobro godilo. Zadnje težje je radi gospodarskih razmer v dolini dotok z dežele popolnoma prenehal, vpliv sedanjih socialnih razmer pa se bo pokazal še čez leta, ko našrž ne bomo še nobenega osmedesetletnika več. —

S popravljenim potnim listom

Pod brdo, oktobra 1939. — Karabinski na postaji so artileri 25-letno Nado Pavlinovo zaradi falsifikacije potnega lista. Ko so prevarovali datum in se opozili, da so popravljeni datum in se tako ogledajo, da je potni list pot-ponalj. Pavlinova ni dolgo časa hotela priznati ničesar o tej zadevi, končno pa se je lovala. Izpovedala je, da je moral obiskati staršice v Jugoslaviji in ji zaradi tega ni kazalo drugega, kakor da lastnikom popravi že iztekel potni list.

CIJENE JAJA, VOĆA I POVRĆA
Pula — Počevši od 1. listopada utvrđene su cijene svežjem jajima sa 1.15 lit par. Jaja iz inozemstva stoe 1 litu par. Česnjak kg 2,30 lira — breske kg 0,80 lira — kupus 1 lira kg, — krumpir 0,65 lira kg — radič 1 lira kg — salata 1,60 — smokve 1 lira, kruscice 1,60, — jabuke 1 lira, grožđe 1,60, limuni 15 do 20 centesimi, mlin komad ili po kili 2,40 lira. Dučani moraju uvečki nivo na skladistu jeftinije vrste robe, a ako im ta uzmajnica, moraju bolju robu dati po nižoj cijeni.

Skup duhan

Vodnjani — Pere Cukarić iz Vodnjana optužen je da je kraljom kraljevskim duhanom, faktočno, nenadom pretragom pronađeno je kod njega 340 grama duhanica. Osuditi je na 450 lira globe, na mjesec dana zatvora i stavljene je pod pasku.

PREDVOJNIČKI TECAJEVI

Rijeka — U nedjelju je u cijeloj Istri izvršena regrutacija mladića, koji moraju stupiti v predvojničke tecajeve.

To stapanje izvršeno je na veoma svečan način, u pojedinih mjestima, u prisutnosti vojnih i civilnih vlasti.

U predvojničke tecajeve upisano je:

u Rijeci 1168, Opatiji 150, Jablanici 85, Podgradu 160, Klanji 52, Velim Munama 59, Šalamama 105, Lovranu 111, Matejiji 94, Matuljama 199. Moščenicama 63 i u drugim mjestima riječke provincije još 297, u svemu dakkle 2553 mladića.

U predvojničke tecajeve vrši se učenje načinjeno, sve vojničke vježbe, trenaže za kraljevskim vojnicima, vodnjani i sunovratnici se u sterni. Kad su se svatovi vratali ubrzno opazili njezin nastanak, pa potra-

Spomenba imen

O novi odredbi, glede sprememb imen »Slovenec« piše: Tržaški »Piccolo« od 21. septembra prima zanimiv pravnički članek o novih postavnih dolobah glede sprememb krstnih imen. Zakon pravi, da sine vsakdo prosto za sprememb krstnega imena, če je sne-mo ali nedostojno. Rečeš so pri tem postopku oproščeni vseh takš. Uradno spremeni krstno име prefekt na predlog državnega pravniku, če je ime smesno, nedostojno ali če žali narodna ali versko custvo. »Piccolo« pravnički komentira to dolobavo takole: »Med smesna imena ali med ona, ki žalijo narodni čut, je treba steti razna fantastična imena, izmišljena od romano-piscev, ki pogosto zvenijo tuje po francosko ali rusko in razna balkanska imena, ki so vredna spoštovanja v delželih njezinega Izvora, a se ne dajo prilagociti nasi govorici. Ta imena so prodrla v primorske dežele še nekaj let pred vojno in med vojno in so jih dali načinjenim otrokom celo po narodnem zemljenju. Ta imena so pogosto prava mutka za tiste, ki jih nosijo in bi se jih prav radi znebili, da prizamejo imena, ki so običajna na naših tleh in so v skladu s tradicijo njihovih dedov.« Vravljeno se mora jedva teh postavnih dolobov pritrdati. Zdaj so, da hocete »Piccolo« tolmač razširiti smisel ten doloboda tako, da bi se slovenska krstna imena naslovala spremembnjala. To bi bilo zelo nizkih narodnih manjinske in ustrojstvenih pravil. Mislimo, da niti ne pretiravamo, če tvrdimo, da bi bila to zloraba dobro zanimljivoga zakona, kar gotovo ni v veljajih oddeljilih krogov, ki ne žele, da bi se ustvarili novi povodi za nezadovoljstvo in razburjenje. — e.

BROJ STANOVNIKA U GORICI

Gorica — Glasom službenog popisa imena danas Gorica 54.000 stanovnika.

KOLIKO SE VINA POPILI U TRSTU?

Trst — Koncem prvog polugodišja bilo je u Trstu 4544 obrtnik dovolj, ed toga 949 gostioničarjev, 296 trgovina živčenih namirnicama na veliko, 1417 na malo, 402 drugih trgovina na veliko, 1418 raznih trgovina na malo. Broj trgovina alkoholnim pličinama na malo, dosta je velik: na svakih 200 stanovnika po jedna. Je li to previše ili pre malo? Sigurno previše, ako uemo da velik broj stanovnika, staraca, djece, bolesnika i žena ne piše vina. Znači da onaj ostatak (možda od nekaj nit 50 liti) pije mnogo i hrdrava po jednu gostionici. U toku mjeseca juči uvezeno je u Trstu 1.730.500 litara vina, što znači oko 7 litara na svakog Trščanina. No jer, kako smo rekli, broj djece, žena i staraca, ne piše, to otpada više nego 10 litara vina na poljedincu mjesечно. Tu nije uvezana rakija i liker, kojeg se takoj uvezje učakuje.

NASTRADAO RUDAR

Labin — U ugeljenkopu Arsa nastrada je ovila dana 47-godisnjši rudar Josip Jerman. U času kad se je u van-goneti dizao, nakon obavljene rade iz rade dizalo mu je otknul iljev ruku od ramiona. Nesretnik je hitno odvezan u puljski bolničev, no ne zna se hoće li ostanati na životu.

OVĐJE SE RADÍ

Pula — Dan je nalog da se u svim javnim i privatnim uredima izvješće tablice s natpisom: »Ovdje se ne prave prognoze, niti se vode rasprave o vremenu, niti se vede rasprave o vlasniku politici ili vlasniku strategiji. Ovdje se radi. Te su tablice izveščeno po nalogu fašističke stranke.«

TECAJ ARAFSKOG JEZIKA

Trst — 16. listopada otvoren je u Trstu tečaj za učenje arapskoga jezika, koji je več lani bio za početnike priredjen. Za tečaj se pravil velika reklama, jer da će arapski jezik dobro doći onima, koji budu iselili u Istočnu Afriku. Interesantno je da se ni hrvatski ni slovenski tečajevi dosada bar javno nijedne održavaju tako tamošnji Talijani žive među kompaktom masom od 650.000 Hrvata i Slovenaca. Komotnije je prisiliti te Hrvate i Slovence da uče talijanski.

NABAVA PLINSKIH MASKI

Pula — Članovi odbora za prvu pomič namještencu i trgovinama i industrijama i dr. dobili su nalog da o svom trošku nabave plinske maske.

TESKA NESKICE ZA VRIJEME VJENČANJA

Pula — Prije osam dana na tragljan je načinjeno poglavlje ovdje 25.-godisnjak Ana Župić udala Rade. Njezin brat je uputio v crkvu na vjenčanje sa ostalom svatovinom. Ona je ostala na čas u dvorištu i naslonila se na rub šterne, izgubila ravnotežu i sunovratnica se u sterni. Kad su se svatovi vratali ubrzno opazili njezin nastanak, pa potražili je, nadjoš je utopljenu u šterni.

VIJESTI IZ DOMOVINE

ČLANOVIMA NEKADAŠnjEG OPSKRBNOG ZAVODA za civilne službenike b. a.u. vojne u prave u Beču

Ove je godine još početkom aprila izšla uredba koja regulira prava na penziju odnosno opravničnu onim članima, koja su bili članovi Opskrbnog zavoda za civilne službenike bivše austro-ugarske vojne uprave u Beču.

Budući da inače izvještaj broj emigranata, koji će se određivati ove ustanove moći okoristiti, a do sada im sažrajd uredbe nije bio poznat, mi je iznosimo u cijelosti. Uredba glasi:

Član 1

Pravo na penziju ili opravničnu po ovoj Uredbi imaju bivši članovi Opskrbnog zavoda za civilne službenike a. u. vojne uprave u Beču i njihove porodice, koji su se nakon stupanja na snagu ove Uredbe zatekli kao jugoslovenski državljanici, a pod uslovima ove Uredbe.

Član 2

(1) Na penziju imaju pravo oni članovi Opskrbnog zavoda i njihove udjele, koji su do 1. decembra 1918. godine navršili 10 godina članstva kod Zavoda.

(2) Članovi koji imaju najmanje 5, a nemaju 10 godina članstva koji se priključuju po stavu prvom, imaju pravo na opravničnu u smislu propisa ove Uredbe.

Član 3

Članstvo se dokazuje isključivo matičnim listovima Opskrbnog zavoda.

Član 4

(1) Lična penzija za 10 godina pričinog članstva po ovoj Uredbi iznosi godišnje 360 dinara, a za svaku dajuju punitu godinu članstva povisuje se za 2 posto od ove sume.

(2) Uz ove penzije pripada lični dodatak, bez porodičnog, i to: u I mesecu razredu skupio 420 dinara, u II 400 dinara i u III 380 dinara mesečno pod uslovima Uredbe o licenči i porodičnom dodatku državnih penzionera.

Član 5

(1) Porodična penzija za jedno lice iznosi 50 posto, za dva 65 posto, za tri 75 posto, za četiri i više 85 posto lične penzije.

(2) Pravo na porodičnu penziju prima zakonitok ţeni i deci rođenog u zakonitom braku ili porakjenjeno. Ţeni i stavljeni od muža nadležnim putem po propisu rimokatoličke crkve ne pripada pravo na porodičnu penziju. Viši zakonit ţeni muslimana racunaju se zajedno kao jedan član porodice.

Član 6

(1) Pravo na penziju po ovoj Uredbi gube članovi Zavoda i njihove udjele

pod istim okolnostima sa kojih se pravo na ličnu odnosno udjevoličnu penziju gubi po Zakonu o činovnicima od 31. marta 1931., a deca po čl. 1, 2 i 3 stava prveg čl. 153. Zakona o činovnicima kao i na vršetkom 18 godine života.

(2) Izuzetno deca koja su telesno ili duševno nesposobna za privredovanje, što se ima utvrđuti lekarsko-komisijskim pregledom 3 lekaru u javnoj službi, uživate penziju sve dok ta nesposobnost traje.

Član 7

(1) Uz porodičnu penziju, bez obzira na broj članova porodice, pripada i lični dodatak u iznosu iznosu i pod istim uslovima kao i lice od kojeg porodica pravo na penziju dohvodi.

(2) U slučaju odvojenog života dell se iznos penzije i ličnog dodatka na ravne delove na njenu porodice. U ovom slučaju, lični dodatak se isplaćuje po razredu skupoće onog mesta u kojem najstariji uživalac penzije živi.

Član 8

(1) Opravnična na koju imaju prava samo bivši članovi Opskrbnog zavoda po članu 2 ove Uredbe iznosi za punih 5 godina članstva 1500 dinara, a za svaku dalju godinu još 100 dinara.

(2) Pravo na opravničnu nemaju lice koja se nalaze u službi države u takvom svojstvu koje povlači pravo na penziju ili potporu po postojećim propisima.

(3) Članovi porodice nemaju pravo na opravničnu.

Član 9

Članovima Opskrbnog zavoda i njihovim poredečima kolima je bilo regulisano penzija od Opskrbnog zavoda prema tadašnjim propisima, a koji su na dan stupanja na snagu ove Uredbe u životu, penzija će se ponovo odrediti po propisima ove Uredbe.

Član 10

(1) Za priznanje i regulisanje prava na penziju i opravničnu nadležan je Ministar vojske i mornarice.

(2) Penzijske pridadlečnosti po ovoj Uredbi teku od 1. aprila 1939.

NOVI POSTANSKI RAVNATELJ U SPLITU

Split — Novi poštanski ravnatelj u Splitu g. Guido Quilen rođen je 12. rujna 1885. u Svetom Nedilju kod Labina u Istri, gdje mu je otac bio učitelj. Bilo je istom par meseci, kad mu je otac premješten iz Svetog Nedilja u Dalmaciju.

AGRARNA REFORMA ZA TALIJANE U DALMACIJI

Sporazumom između Italije i Jugoslavije primijenit će naša vlada odredbe zakona o agrarnoj reformi iz godine 1930 i na talijanske državljane u Dalmaciji. U službenim novinama Banovine Hrvatske objavljena je uredba o sporazumu za primjenu agrarne reforme, koja glasi:

Cl. 1: Talijanska vlada je sporazuma, da se kao osnova što se tiče ekspropriacije nekretnina, koje pripadaju talijanskim državljanim, uzimaju odštete ustanovljene zakonom od 30. listopada 1930. o likvidaciji agrarnih odnosa u Dalmaciji. Cl. 2: Postoji sporazum, da će se u duhu napred spomenutog zakona i sa obrazrno ustanovljenom praksi nadležnih jugoslovenskih sudova da težicom i podtežicom, koji su talijanski državljani, postupati na isti način i da će oni uživati ista prava kao i jugoslovenski državljani. Cl. 3: Postoji sporazum, da svaki težic, koji je sagradio o svom trošku kuću ili na kakvu građevinu na zemljištu, koje pripada talijanskom državljanim, postaje vlasnik rečenog zemljišta i da će vlasnik, za dotično zemljište primili odštetu, koja će se izračunati na bazi odštete plaćeno za zemljište, koje okružuje kuću ili, prema slučaju, za naj-

blje zemljište. Cl. 4: Jugoslavenska vlada izjavljuje, da je voljna poduzeti potrebne mjeru, da bi se zakon od 19. listopada 1936. primijenio na talijanske državljane blago naklonio i u pravednom duhu, osobito odnosno reguliranja posebnih pitanja, koja se obvezuje, također, da će poduzeti potrebne mjeru, da bi se primjena agrarne reforme za sve talijanske državljane koначno završila do 31. prosinca 1940. Međutim, katali obvezuju, kako čine cileckupnu odštetu imati će da teku počevši od 1. siječnja 1939. Ova će se odredba primijeniti čak ako bi u nekom osobitom slučaju gornji rok bio prekoračen. Počevši od 1. siječnja 1939. prestaje svaka obveza za vlasnike talijan. državljani, da plaćaju zemljišne i općinske poreze, koji se odnose na zemljišta eksproprijirana u korist težica na osnovu končnih osuda u toku e 1939. ili kasnije.

Dalje se određuje, da će talijanski državljani odnosno njihovi nasljednici biti ovlašteni da izvezu iz Jugoslavije vrle-dinozne papire, koje su primili ili će primiti odštetu, koja će se izračunati na bazi odštete plaćeno za zemljište, koje okružuje kuću ili, prema slučaju, za naj-

POTESKOĆE S DOBAVOM RIZE

Zagreb — Riza gotovo višo nemaju. Uvoz rize iz Holandije prestao je. Prezori među Italije i Jugoslavije o rizi traju već gotovo godinu dana, i da se učini uvoz riz u zdravim plodom. Dok naši uvozniči nastoje da se omoguć dovez nejolištene rize, pa u koliko to nije moguće i olujšene rize, Italija je to pretečela jednim mahom znatno povisivši cijene. Prigodom trgovinskih pregovora između Jugoslavije i Italije, svakako će biti potrebno da se u tome pogledu nauđe nove korisne rješenje.

Riza je kod nas osjetljivo poskupila. Dok se još do prije mjesec dana prodavala riza na veliko 40 dinara po kilogram, danas se prodaje na veliko po 10 dinara kilogram. Troše se ono male postotječe zalihe u nadli u mjerodavni faktori nači izlaza iz današnje situacije.

DOLAZAK TALIJANSKE TRGOV. DELEGACIJE U BEOGRAD

Beograd — U Beograd je stigla talijanska trgovacka delegacija, pod vodstvom generalnog direktora odjeljenja za valute Masi-a o čemu smo u zadnjem broju javili. Delegacija će sudjelovati na radu jugoslovensko-talijanskog privrednog odbora, koji ima da raspravi sva pitanja, koja su od važnosti za trgovinu između oblih zemalja, a naročito obziru na nastale promjene u medjunarodnoj situaciji.

NEDOVOLJENO PEĆENJE RAKIJE

Gorica — Franjo i Dragutin Dolman i Franjo Bizjak zatečeni su u Šumi Tratinik, kako peku rakiju. Financijski stražari iz Kormonske koji su onda krstarstva (a vjerojatno su o tome od nekoga bili obavješteni) uapsili su ih i zaplijenili im kotač i veliku količinu rakije.

IDRJSKI RUDNIK V PRIVATNI LASTI.

Jubljansko »Jutro« je prineslo dne 3. oktobra među gospodarskim vestim slike o poročilu; Iz Milana poročajo, da je skupljena zdržavala med drugim Monti Amata, lastnik načelnika italijanskog rudnika živega srebra u državnom rudniku Živega srebra u Idriji (Azienda Minerale di Idria) u skupno delničko društvo, pri kateri ho italijanska država udeležena je u eno trečino delničke glavnice. — e.

DEMOGRAFSKI BILTEEN IZ RIJEKE

Umrl: Argen Grabar, kućanica; Josip Vladimiro Stanger, gostoničar.

Vjenčani: Teodor Glic i Argena Rak — Josip Kukurin i Ana Zajec.

Oglasili: Rudolf Kučić i Leontida Jurin — Renato Kučić i Ladislava Kučić — Modest Maštrović i Anita Ljubičić — Teodorik Ceoli i Mirko Jurdana — Blaž Prković i Laura Langendorf — Dragutin Štrlić i Vratislava Vodopivec — Marko Draščić i Antonija Perčić — Pavao Djelna i Regina Parilis — Franjo Rodino i Klaudija Klarić. — Città Italianssima e olocaustal

OMLADINSKO GIBANJE

Omladinska sekacija društva »Istra« u Zagrebu — održat će svoju redovitu godišnju skupštinu dne 22 X o. g. u 10 sati prije podne u društvenim prostorijama sa sljedećim dnevnim redom:

1. Podziv predsjednika. 2. Biranje jednog zapisnicara i dva ovjerovatelja. 3. Izvještaj tajnika. 4. Izvještaj blagajnika. 5. Izvještaj knjižničara. 6. Izvještaj Šah-sekcije. 7. Izvještaj nadzornog odbora i davanie absolvitorija starom odboru. 8. Biranje nadzornog odbora. 9. Eventualno.

Pozivaju se svi članovi i prijatelji da prisustvovaju toj skupšnili. Odbor.

ki naši mladi popovi i poncki seoski učitelji. —

Talijani se nijesu baš mnogo brinuli za tu polaganu, ali upornu hrvatsku i slovensku propagandu, osjećajući se sljurmilima, te su napravili još bili upravili olimpijski indiferentni, ni misleći na da se ponekad za ljetne vrućine malo oblače veoma brzo poveća i proširi, ruči se ne nadanom smagom ogromne kolicićne unijastavajuće tuče na mirna i cvjetna polja.

Već prije mnogo, obaviješten točno o radu prvih protutalijanskih agitatora u umatraništju, ja sam na to upozorio prijatelje, napose saborske zastupnike, potičući ih uporno, da se ujedine za jednu zajedničku akciju. Tek su se nedavno stari nasi patriote — od kojih su mnogi živeli u talijanskim gradinicima uz obali uspavani sigurno — maknuli i osvedočili se o velikoj opasnosti, koja prijeti talijanskoj stvaru u Istri. Zasluzni advokati Amoroso i Constantini stali su rezolutno na obranu. Dak je 1. siječnja 1882 počeo izlaziti u Peretu tijednik »L'Istrae«, kojeg ureduje Dr. Marko Tamaro, a namijenjen je prosvjetivanju pučanstva i poboljšanju subverzivnih tendencija protutalijanske štampe. A seda se je u Fazinu osnovalo društvo »Società Politica Istriana«, kojem je svrha da se suprotstavi Hrvatima, koji se već spremaju da zauzmu ovu i mnoge druge općine, kao i većinu zastupnika u pokrajinskom saboru i u parlamentu. Svjetska je država da disciplinira i organizira izbornike i da svim sredstvima promiče talijanstvo i da svim sredstvima promiče talijanstvo Istru. —

Tim rječima završava De Franceschi svoje bilješke koje se odnose na naseg velikog i neumirog preporoditelja bisupu Jurju Dobrilu, pravog narodnog čovjeka. Iako tim bilješkama nije izneseno bogzna što novog o našem bisupu, bilo je svakako zanimljivo vidjeti, kako je išao što je o njemu mislio i kako je gledao na naš rad u Istri jedan od njegovih najgoričenijih protivnika.

BISKUP DR. JURAJ DOBRILA U SVIJETLU TALIJANSKOGA HISTORIČARA

(Svršetak)

U oktobru 1873. bili su raspisani izbori za 4. zastupnika u Carevinu-komu vijeću u Beču, na temelju novog izbognog zakona. Dobrila, koji je već u prvoj legislaturi, kako sam to već spomenuto, bio zastupnikom, no novino je kandidirao, da bi mogao i u tečkom parlamentu i u vladinim krugovima agitirati u hrvatskom smislu i na taj način promicati interese svojih sunarodnjaka u Istri. Kandidirao je u vanjskim općinama Počepa, Kopra i Vodnjana. Uspio je da su ga poduprili i neki talijanski svećenici.

Nasa stranica nistašala je da mu postavi nasuprot kandidatu, koji će mu biti ravan po upisu na izbornike pa je kandidirao markiza Giampaola Polesinita. Borba je bila česloka, ali je na koncu pobedio Polesinit. (Treba poznavati tadašnji izborni zakon, koji je davao pravo glasa samo izvjesnim veleposjednicima, kojima su bili ugovorani same Talijani — Op. uređenak)

Biskup, koji je bio dva dana prije izbora otišao iz Počepa, kada se još kasno na večer vratiti u grad, našao ga je svega u svijetu iluminiranog. Neki nevaljali zamazao još novčić biskupovu palatu i ljudskim izmetinama i napisao neko bezobrazno riječi na njegov adresu. Sudrana se jo načinak. Verovatno pozurio u biskupsku palatu da mu se ispriča, ali ga je biskup naiudio, ne lutajući da čuje nikakvih isprica.

Takav je bio biskup Dobrila — kao Hrvat.

Prije pokušaj da se digne do tada mirne istarske seljake — priča dalje u svojim bilješkama De Franceschi — i da se u njima probudi nacionalni osjećaj potekao je godine 1848 od činovnika kolarskog predstojništva u Pazinu.

U Trstu se je slavenski pokret pojavio te iste godine, kad su se ujedinili tamo nastanjeni Slovenci i Dalmatinici osnovavši slav. jedinstvo (»Edinost«). Oni su našli podršku ne samo kod vlasti, nego i kod nekih zatucanih elemenata u gra-

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

ZDRAVITVE „JADRANA“ IN „NANOSA“

Marijbor, oktobra 1939. Dne 10. septembra je bil v lepo okrašeni dvorani Narodnega doma ob polni udeležbi našega ljudstva obenji zbor novoustanovljenega društva „Jadrana-Nanos“, ki je nastalo z združitvijo občin naših mariborskih društev. V našem društvenem življenu je to dogodek, ki le pomenjuje in ki presega zanimanje navadnih društvenih dogodkov. Zaradi tega je zato tuž, zet: več ne zavajajo vsega našega življa, ne samo iz Marijbara temveč tudi iz okolice in ostale Slovenije. Dogodek ponujen strutev društvenih sil v večjo in močnejšo ento. Zaradi tega in bil to samo navaden obenji zbor, ampak prav manifestacija našega naroda ponujevali sramovati pred drugim narodom.«

Ce pogledamo delovanje občnih društvenih občin, bomo razumeli, zakaj je prislo do združitve.

Društvo Jadrana se je ustavljeno takoj po ustanovitvi naše države in je letos obnovljalo dva desetletja svoga obštola. V Marijboru, ko se je društvo ustanovljalo, so bile narodne razmere drugega kot so danes. Po dvajsetletnem sistematičnem in smotrenem delu vseh ti živelični narodnih sil za obnovitev jugoslovanskega lica tega važnega obmejnega mesta, ki ni nikdar prenelalo biti jugoslovansk, tudi ne te da, ko so bili časi najhujši se na narodni odpor zatiral v kali.

Zavedni rojak Primorci, ki so se semkaj naselili po preobratu, so prinesli s seboj izkušnje dolgoletnih borb za svojo življivo, svobodo in obstanek. Ustanovili so društvo ter s svojim delom in narodno posnemo dosegli priznanje vsega domačega zavedenega občinstva, kajti delo, ki so ga neštebino vršili, je bilo podobno apostolstvu narodnih ciljev, tvorive vzajemnosti in svobode. Taki so se ohranili do danes in so lahko ponosni na svoje požrtvovanje delo.

Casi se spreminjajo in prinašajo s seboj novi deli in nove probleme. Tako je tudi prišlo, da se je 1931 leta zbrala nekaj mladinskih pionirjev, ki se niso strinjali z delom v cijli starejših tovarishev in so po svojih predvsem mladinskih težnjah ustavili društvo mladih, stremočnih, toda agilnih in idealnih mladenčev — danas — to društvo je že v svojem samem podestku zaneslo v vrste svolega elanstva novih mladih v oportunitini, ki ždi s strani s prekrščanimi rokami, zavedajoč se imperialistične, da smo dolžni in poklicani k življivemu narodu in njegove zgodovine, kot konstruktivni sestavnici del njegove celote. Zato moramo napolniti svoje življene z vsebino nadosebnih narodnih tečenj, ki pa se ne morejo nikdar počivaljavo uresničiti.

Velik del rojakov pa je izostal izven občnih društav, saj šteje Marijbor nad pet tisoč rojakov, bodisi li osebrega prilagojanja novim razmeram, ali pa pozabljajoč na svoje pravne tečenje in oblike svoboli žemlji, morda pa tudi iz čisto opornih razlogov, zgovarjajoč so da temu delu istosmerni društvi.

Bodi kakorkoli, povsem jasno je, da naša misel ne more ureiti, ker je pretesno spojena z našim narodnim in duhovnim bistvom. Moramo se odvaditi poboljšanih željam in oportunitin, ki ždi s strani s prekrščanimi rokami, zavedajoč se imperialistične, da smo dolžni in poklicani k življivemu narodu in njegove zgodovine, kot konstruktivni sestavnici del njegove celote. Zato moramo napolniti svoje življene z vsebino nadosebnih narodnih tečenj, ki pa se ne morejo nikdar počivaljavo uresničiti,

Na delo za nov razrahun naših sil! L. B.

O RAZPUSTU „BRANIBORA“

Kakor smo že javili je bilo narodno-obrambno društvo »Branibor«, ki ima svojo centralo v Ljubljani razpuščeno. Ista usoda je doletela tudi vse njegovo podružnice, ki jih je bilo vsega skupaj 19. Bančka uprava v Ljubljani jo izdala dne 22. septembra odlok pod št. II-2. št. 7337 v katerem načrta slodeče razlage, ki so dovedle do razpusta:

V smislu § 2 društvenih pravil je namen društva, da na primeren način vzvija zanimanje javnosti za Jugoslavijo in tujini, da javnost seznanja s potrebnimi in položaji Jugoslavije v tujini in da zbirka sredstev za njihovo kulturno in gospodarsko povzroči.

Osrednji odbor društva »Branibor« v Ljubljani je dne 5. septembra t. l. v ljubljanskih dnevnikih »Slovenec in »Jutro«,

KULTURNA KRONIKA

Umetnostna razstava Fr. Stiplovška

V nedeljo dne 17. septembra je bila v Ljubljani odprta razstava slik in lesorezov znanega akademskoga slikarja in našega rojaka F. Stiplovška iz Krškega. Stiplovsek je v Ljubljani že znan, saj je razstavljal že s prvimi eksprezionalistimi slikarji po vojni. Sedaj pa nastopa privržen kolektivno ter je že zaradi tega razstava izredno zanimiva. Stiplovškova umetnostna razstava v Jakopievem paviljonu vzbuja v umetniških krogih splošno pozornost in priznanje. Vsi ljubljanski dnevniki so že priboljibili kratke pozitivne komentare.

B. Borko piše med drugim v »Jutru«:

Kakor kak outsider ostaja Stiplovsek ob strani vseh naših umetniških tekmovanj v horu, očitno nezainteresiran na strateških konfliktih, ki dobitvijo v naši sredini pretirani pomen. Kot grafik ni nov pojaz. Več kakor deset let je milino, kar je izdal dve mapi svojih mariborskih lesorcov. Ni ga menda upodabljajočega umetnika, ki bi bil s toliko vncemo posvet oblikovanju mariborskih motivov. Tekmoval lesorez, ki jo je tedaj obvladal na zadostni visini, je morda bolj kakovaterkoli druga, ustrezala začetniških stilu in hirsu starega Maribora. Tudi na ljubljanski kolektivni razstavi so ti Stiplovškovi sorazmerno zgodični lesorci običajno zastopani, saj tvorijo jedro njegove grafične zbirke. Tako nam je Stiplovsek pokazal svoje delo tudi v njegovem časovnem razponu, ki obsegata do malega dve desetletje. Takisto se nam predstavlja kot velestranski oblikovalec: oblem, ki je 37. se pridruževal deset ris in 32 lesorcov. Stiplovsek goji kraljansko slikarstvo, se bavi s portreti in figurativni studijami, slikami (fototipija) in se v enem, dveh primerih poskuša celo v verskih motivih. V vsem svojem prizadevanju je nevstiliv. Neka topla predanost deli, ki jo čutimo za vsemi njegovimi slikami in ki označuje tudi Stiplovškovo osebnost, mora v nezainteresiranem opazovanju vzbujati simpatije.

V Slovensc in je S. Mikuž opisal razstavo in karakterizira umetnika. Prinašamo nekaj odstavkov:

»Nikar ne izčita v Stiplovškove delu preprostih tečenj, Revolucionar on ni bil nikoli. Niti v najbolj zgodnjih delih nel Spominjam se pokrajine, ki visti v Narodni galeriji. Reprodukcija koščka narave, ki pa mu je slikar suveren nekaj odvez, pa zoper nekaj dodal. Vzel je realistični koler ter ga nadomeščal z umetnim, malec skrivljivim. Tu je posegel ter ga je preoblikoval po svoji pač zato, ker je hotel sredstvo za neko dočelo subjektivno povest, ne da bi mu bilo drevje, voda in mleč — edini namen upodabljanja. Pri tem delu za vjetjeni subjektivne namere v kos resnične sveta po Stiplovškem mitakar ni predmet tako desredno razbijal kakor so to delali njegovci tovarisi Nasprotni. Vedno je ostal pri starem: načelu, nameč v solidnem stekanju na svet in umetnost. Za njega je bila hiša vedno hiša drevje in človek človek.«

Razstava je po casovni razmaknjnosti del prav za prav retrospektivna. Prav lepi more zasledovati umetnostni razvoj, ki ga je Stiplovsek v preteklih letih (1929-31) prehodil.

Lesorez, ki zvezne organizacije stari Maribor in njegove zanjošči, so zo znanji in tudi so privrženi Prav interesantne so tudi risbe.

S to svojo prvo večjo razstavo je g. Stiplovsek prav gotovo dosegel upis uspeh in jo občinstvu prav temelj vprorodil.

Nova rasprava svenč prof. u Subotici dra Mijo Mikoviču. Nis. dr. Mijo Mikovič, ki je deset napisa osmih prekrasnih zbirkov čakavskih pisanja i člankov in strušnih rasprava, napisane je v »Socijalnem arhivu br. 5 in interesantni i resnični «Socijalna i ekonomski vstavljenosti naše ekonomske politike i vrednoti« znamenite zrcalitve politike, u katerih se kažejo a indutriji kas perčki obrek, tako je rasprava namenjena v zgodnjem brogu zbiralača in njeni članovi vseh interesnih podatka krovje če zavzemati v Štroke slovence. Rasprava je zbor svoje aktualnosti zapisana i vrlo lijepo primljena.

* Critica Faslasta hr 23. ko je urednik Giuseppe Bottai donosi v ovom broju jednu razmatranje o Jugoslaviji u formi pisma i obrazložje balkansku neutralnost

Iz razlage ko je critica moj mogli morati sreću u zdravju i sreću modudu u ovom i vsej tko i u prostom hrvatsko moga bista. Milima stabla da to neček.

BRUNO MIHOŠOVIĆ

Zagreb — U Zagrebu je tragično preminuo naš zemljak iz Prementanc 28. godišnjina Bruno Mihošović, bacivši se na glavnom kolodvoru pod kotačem lokomotive. Mihošović bio je namješten u svojstvu električara u ložioni državnih železnic, a u Zagrebu je došao iz Istre još kako mal djetak. Bio je tih i miran, dobr i solidan radnik, pa je vijest o njegovom tragičnom završetku duhoko potresla brojno njegove prijatelje i znanje.

Pokoj mu vječni, a učiviljeni rodbini iskreno sačešće!

† JOSIPA PETE

Još 15. rujna preminala je u Žminju Josipa Peteh, žena Matije Peteha, tamjinega trgovca i vlasnika milna. Josipa Peteh bila je nadase plemenita žena i dobra majka, koja je u narodni borbi, kojoj je na Žminjštinu bio njezin muž na čelu, bila vlastna ali neumorna suradnica. — Koliko je bila voljena i cijenjena, naročito kao majka sirotinja najbolje dokazuje večanstven sprovod, kojemu je prisustvovao veliko mnoštvo naroda iz Žminja i njegovih bližnjih in daljin obokina. Pokojna Josipa Peteh bila je cijenjena zbor svoje dobrobiti i plenitog srca ne samo na naših ljudi nego i od samih Talijana, koji su o njoj injenju kući uvjeđeni s poštovanjem govorili. Svoju je diecicu odgojila kako i dolikuje pravot i postenoj rodoljubivo majci u iskreinu i nepatvorenem rodoljubljivo. Naš prijatelj Dr. Josip Peteh, šef-lijenčik Okružnog ureda na Sušaku optužuje u njoj svoju majku i mi mu izrazujemo naše iskreno sačešće.

IZISAO JE »MALI ISTRANIN« ZA RUDJAN 1939

Nakon školskih praznika, koji su se malo otegnuli, jer se je urednik Ernest Radetič naložil kroz cijeli mjesec rušjan na vojni vježbi, kako se to raznabre iz bliskih u uredniškoj pošti, izlazio je ovih dana 1. broj »Malog Istranskega lesorca« za školsku godinu. U uredniškoj pošti načinljivo srdaćnu festištu omladinskemu kollegiju g. Bogomilu Toni-kui je ovih dana proslavljen 45-godišnjinski svog književnog rada, sve je 30 godina neumorni suradnik »Malog Istranskog«. Iza toga sledi ovaj sadržaj:

Ernest Radetić: Dječa — Gabriel Cvitan: Rujan — Branka Rike: Istina i laž — Prikrodačan: Smreka — Slnečna Češica — E. R.: Još o točkama i začezima — Bogomil Toni: Kovč — Marko Mirošev: Kasna jesen — Slijede načete pustolovne maloge Jožetič i njegovog majmuna kloka — Dječje novine s aktuelnim najnovijim političkim događajima u Jugoslaviji i Evropi, ispratene dječji razumljivim načinom — Veselj Jurčev kutija — zatim rubrike: Priroda, Zdravljive, Iz stranih zemalja i Razno s vrlo zanimljivim vijestima. Zagontkama na dvije stranice završava ovaj broj našeg jednog izrazito emigrantskog lista.

»Mal Istranin« izlazi jednaput mjesечно, za vrijeme školske godine, a stoji 12. dinara na godinu, odnosno pojedini broj 1 dinar. Ne bi smjeli biti niti jednog emigranta, čija djeca ne bi bila preplaćena na list. Uprava i uredništvo nalaze se u Krajiškoj ulici br. 12, Zagreb.

Urednik: ERNEST RADETIĆ. — Opomorni urednik: IVAN STAHU. Zvončničeva ul. nr. 48, III kat. — Vlasnik: Izdavač: Konzorcij »Istra«. Masarykova ul. br. 28a. Broj telefona 67-88. — Izdavač: Istra. — Broj cijelog računa 36-769. — Pretplata: za cijelu godinu 45 d., za pola godine 24 d. za inozemstvo drostruko. za Ameriku z dolara 1. — Tisk: Jugoslovenska stampa Zagreb. — Masarykova ul. br. 28a. — Za tiskarnu odgovara: Rudolf Poljanović, Zagreb, ulica br. 13L. — Rukopis se ne vraćaju.